

ס י מ ן ש כ ם ה

הנאה ממעשה נכרי

בלבד

א. שבת קנב.

מתני'. ונברי שהדליק את הגר משתמש באורו ישראל ואם בשביל ישראל אכור מילא אסור להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור עשה אסור נברי כבש לירד בו וירד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור משהה ברבן גמליאל וקנים שהיו כאין בספינה ועשה נכרי כבש לירד בו וירדו בו רבן גמליאל וקנים

גמ'. וצריכא דאי אשמעינן גר משום דגר לאחד גר למאה אבל מים ליגור דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל וכבש למה לי מעשה דרבן גמליאל וקנים קמשמע לן תנו רבנן נכרי שליקס עיבים מאביל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור כמה דברים אמורים שאין מכירו אבל מכירו אסור אינו והאמר רב הונא אמר רבי חנינא מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים כשבת אבל לא על גבי מוקצה כשבת דקאים לה באפה ואולא היא ואבלה .

אמר מר במה דברים אמורים שאין מכירו אבל מכירו אסור הא רבן גמליאל מכירו הוה אמר אביי שלא בפניו הוה רבא אמר אפילו תימא בפניו גר לאחד גר למאה מיתיבי אמר להן רבן גמליאל הואיל ושלא בפנינו עשאו גרר בו אימא הואיל ועשאו גרר בו.

תוספות שם

ואם בשביל ישראל אסור - גרלא דאסור לכל ישראל דדוקא בחוק לתחום דרבנן אמר פסקא ככל מערבין (עירובין דף גג.) ובאין לדיון (בילה דף כה.) הנה בשביל ישראל זה מותר לשראל אחר אבל באיסורא דלורייתא כי הכא לא ואע"ג דשראל המגביל בשבת בשוגג יאכל הם לא חיישינן אי שרית ליה לאכול דילמא אתי לגשילי צמודי דהא איכא איסור סקולא ותמיר עליה אבל צנברי העושה ללמד ישראל אי שרית ליה אתי לגיוונב לנכרי לעשות בשבילו ולא דמי להא דלמור לעיל נכרי שצא לבנות אין לגמוריה על ככה ולא רבבה ורבה אסור כשעשה בשביל ישראל דבר אמרינן דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד הגימ' כצניבו וכזאל' צו שאין ישראל נהנה צמטשה הנכרי אבל הכא שגוף ישראל נהנה צמטשה של נכרי לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעניד הואיל והנכרי מתחנן להנאחו כך פירש רבינו שמשון האוק.

משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור - אומר ר"ת מנדקב צנהנתו ולא נתק מילא מיס לעלמו דדוקא להשקות צנהנתו אסור משום שלא היה יכול להצילא לתוך הבור אבל הוא עלמו שרי דמעטעם וטורא מעטפס וירד רבין שיכול לייבם לתוך הבור ולשפות לא אסרו לו בשביל שמיילא אוחס וכרי והא דאכרינן צנמרא נכרי שליקס עשבים ללמד ישראל אע"ג דשראל יכול להעמיד צנהנתו על גבי העשבים צמוצבר אומר ר"ת דהתם מני איירי צתרי עברי דנהרא שלא היה יכול להצילא הצנהנה לגס ואע"ג דהך צבא דומילא מני משום חרובא דהיתרא קתיי לה כדמוכה צנמרא מיהא צנהנתו משום איסורא נתק על הכי ר' אבהו הביא ר'אחי להחיר מפריות שלוחו חזק לתחום וחרזו שלא הפסידו היתרון הראשון כדאמר פסקא מיי שהוליאורו (עירובין דף מאז.) ה"כ הויס שמתחילה היה יכול לגאם שם והביאו דרך רה"ר דשרו ולא דמי דהתם לא אהעבידא צבו איסורא דלורייתא מיהו לענין אוחיו

ישראל עלמו לא מלימו חילוק ור"י אומר דה"כ לשראל עלמו אסור והאי דנקב צנהנתו לאשמעינן רבוחא דלא גזרינן דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל שצנהנה רגילה לשחות הרבה אבל ישראל עלמו פטיעא דשוחת אחריו ולכא לנתיח כולי האי דילמא אתי לאפושי בדגלייה אחת מושך הרבה ללורכו וללמדך ישראל ולפי זה אם נמשכו הניסם ללמדך ישראל זה אסור לכל ישראל אי איכא איסורא דלורייתא כגון שצניאס דרך רה"ר או מרה"י לה"ר אבל צנרמליתי שרי לישראל אחר ויש שרלו למר דדוקא שתיח אסורה אבל לרחוק ידיו ורגליו ושאר השמישין שרי כדאומר פסקא חרש (וצמות דף קד.) רבי יצחק אירכסו ליה מפתחות דבי מדרשא כי אמר ליה דבר עליא וטליחא לעיילו התם דאי משכת להו מייחי להו אלמא יבולין ליהנות מנפתחות להשתמש בהם בשבת ואין גרלא לר"י כלל דהתם אין עושין לעשת ישראל ועד דהרי כבש ונר וכמה דברים דאסור להשתמש בהם בשבת כשעשין ללמדך ישראל ה"י לא שאל שתיח לא שאל שאר השמישין אסורי.

ב. שולחן ערוך או"ח | סימן שכ"ה

יג. אם ליקט אינו יהודי והאכיל לבהמת ישראל, אין צריך למחות בידו, לפי שעה; אבל אם רגיל בכך, צריך למחות.

ג. משנה ברורה | שם

א'צ למחות בידו - מללקט ולהאכיל לבהמתו כיוון שאינו עושה זה בצווי ישראל אלא מעצמו ואמרנינו דלאו להנאת ישראל מכחו אלא אדעתא דנפשיה עושה כדי להריות ולכן **א'צ** למחות בו וכדלקמן בסיומן של"ד סכ"ה לענין דליקא שא"צ למחות באינו יהודי כשבא מעצמו לכבות משאי"כ בס"א שהישראל בעצמו מאכיל אסור כיוון שנתנה בידים ודהו כשהאינו יהודי מאכיל בצוויו כי"כ אסור אף שליקס מעצמו מתחלה:

ד. שולחן ערוך או"ח | סימן רע"ז

ד. אם יש גר בבית ישראל ובא אינו יהודי והדליק גר אחר, מותר להשתמש לאורו בעוד גר ראשון דולק, אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני. **וכן אם נתו שמן בגר הדולק, מותר להשתמש על כדי שיבלה השמן שחלה בו כבר, ואו"כ אסור.** הנה: ונותר למחות צאיטי יהודי שצא להדליק גר לא והוסף שמן (טור).

ה. שולחן ערוך או"ח | סימן שי"ח

א. המבשל בשבת, (או עשעה אחת משאר מלאכות (טור), במזיד, אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד; ובשוגג, אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מותר גם, לו מיד; (ואם אמר לאינו יהודי לעשות לו מלאכה בשבת, ע"ל סימן שי"ז סעיף כ').

ט. כלי ראשון (פי' הבלי שמתמשש בו על האש) אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האש מבשל, כל זמן שהיה סולדת בו. לפיכך אסור ליתן לתוכו תבלין, אבל מלח מותר ליתן לתוכו כיוון שהעבירו מעל האש, דצריכא מלאח בישולא כבשרא דתורא. ויש מי שאוסר לתת לתוך כלי זה בשר מלוח, אפילו הוא של שור. הנה: וכל' דבלג' מלוח מני אסור, אלא דנקט מלוח דבלאו הכי אסור משום דס' שגז, ויש אוסריס לתת מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיה סולדת בו; והתממיר תע"צ (תוספות ונורדכי פירק כירה). ואם עצר וחתך מלח, אפילו בכלי רחשן אפילו הוא על העצה שעמד איסורא. מותר המאכל להנמלא בעל ע"ב המאכל. (צ"י בשם שזויל הלקט).

ו. מגן אברהם | שם ס"ק ל"א

הדמנה בעל גס' - ואע"ג דמירי דעביד לעשמה לא בעל ע"ב דהו חזי' דמסתמחא מללא גס בע"פ ואף על גב דשלימי לא בעליו כיון שמתבלב מקודם שאכרם בעל דימיות מיד ואין מתבלב מיד דעבי בישראל כפשרא דתורא (סס) וכל' הדמנה שנתן עכשו לא

היה צו כדי ליתן עטם בקדירה זולת המלח של אחתהו שלם שאם היה צו כדי ליתן עטם אסור כמיש ביד ססי פי' וכן הוצא צמשה פירק צ' דעלה וצעי' פיה: וכל דמלח שעשין מניס שמשגלסי אוחס לו צו משום ציבול דלון ציבול אחר ציבול ועימ' סרי:

ז. שולחן ערוך או"ח | סימן שכ"ה

ו. אם ליקט וצד בשביל ישראל, או בשביל ישראל ואינו יהודי, צריך להמתין לערב בכדי שיעשו.

ח. דבר שאין בו חשש צידה ומחובר, אלא שהובא מחוץ לתחום, אם הביאו האינו יהודי לעצמו, **מותר אפילו בו ביום,** ואם הביאו בשביל ישראל, מותר לטלטל אפילו מי שהובא בשבילו; אבל לאכול, אסור בו ביום למי שהובא בשבילו, ולערב בכדי שיעשו. הנה: ויאל דלון הליה עולה מן השטנן, רק לרץ להמתין ניסר לחסון כנדי שיעשו (סמ"ק ונורדכי ס"פ כ"ז). **ולאחרים, מותר בו ביום.** וי"א דלמי שהובא בשבילו מותר לערב מיד, והא דשרוי לישראל לטלטל, אפי' כשהביאו האינו יהודי לעצמו, דוקא בתוך ד' אמות או בתוך העיר, אם היא מוקפת חומה; והוא שתהא מוקפת לדירה, דהיינו שישבה ולסבוף הוקפה, וסתם עיירות מוקפות לדירה; וסתם מבוצרים אינם מוקפים לדירה (ומיין לקמן סימן ת"א).

ח. משנה ברורה | שם

ולאחרים מותר - דבתחומין דרבנן לא אסרו לאחרים רק למי שהובאו בשבילו וכך בשאר איסור דרבנן כדלקמיה בס"י (ואם הביא גם דרך ר"ה עיין לקמן סיד דסקריה') ואפילו בתחומין דרב' מיל להסוברין דהיא דאורייתא כיון שאינו מפרש בקרא לא החמירו בו (מ"א בשם תה"ד ביסמין תקט"ז):

ט. שולחן ערוך או"ח | סימן תקי"ח

ט. בית שהוא מלא פיירות מוכנים ונפחת, נוטל ממקום הפחת.

י. מגן אברהם | שם ס"ק י"ד

צית וכו' - מדתכח סהס שי"ג דס"ל דאפי' מחלה גמורה שגפ"ל מותר לעול פירו' משס וכימ' הגימ' והר"ן לפי שאין הפירות מוקלים מחמת עלמן ולא כסיס לנדי האסור רק כסיי צמקוס שאין יבולין ליתן סמ ולפיכך שרי הרב"ח כ' דמירי צמחיל' רשעה שאין צמחית' איסור דלורייתא. והל"ך הרמב"ן להשיב עליו דמלמי הרבה מוקלי' מחמת איסור דדגריהס ול"ג דאף הרזיה מודה ציה כמש"ל גבי סוכה רשעה שגפ"ל אלא ס"ל דהכא איכא תרתי איסור דגריה וגם אין הפירות מוקלי' צעלמן לפיכך שרי אלא צמחיה גמורה ס"ל דאסור ולפי מ"ש בע"פ יש ללמוד דמי שיש לו לפחות עומטס צבור ופתחן עכרים בשבת או ביע' דלון צבן משום מוקלי' ונימ' אם עשה העכרים ללמדך ישראל אסור ככ"ס דמלאכה דלורייתא היא כמיש' ס"י של"ד ס"ב ועיסי' תקצ"ז ונימו' הפסא לר"ך לחצר צזה אם יודע צוראי שפתח הכור הויס:

יא. שולחן ערוך או"ח | סימן ש"ז

י**ד.** לקרות באיגרת השלוחה לו, אם אינו יודע מה כתוב בה, **מותר** ולא יקרא בפיו אלא יענין בה; ואם הובאה בשבילו מחוץ לתחום, טוב לזיהר שלא יגע בה.

יב. מגן אברהם | שם ס"ק כ'

שלא יגע - ובתב לגבוש ולא רחויי ונהנין כן וכ"כ הרב"י שמהיב פסוע ליגע צו ח"ל רמי' ס"י קר"ז עכרים הנצויא כתב חוק לערובי יס דישת חלוקת א"ז אורז ומרהרי' ורל"גרי' מתורין ובלעזרה כתב איז רבצרי' למר' לאחר לקבל' ולקריתו אולי יג' בו לר"ך נפש ואם הוא תחתם או קבור איז אומר לעכרים לזמי יכול לקריתו כל זמן שאיז פתוח צ"ב (משמע דאסור למר' לפתחה) וכ"כ צמחיות (ועימ' ססי תקרי"ט) וכן רש"י עלנפח כמרהרי' ול"גרי' דהס כתראו וכלאי צתאי לפרש עטס האוסרינן דחיישין שאל' ערס שטומד השילה לפוס יקה יהוידו הכתב מירו לכן לר"ך להניחו על הארץ או על השלון כדי שיעשה העכרים הנהיה וכן כששולח עכרים להניח שער חוק לערוב לא יתנהי צידו ולא יתקרה מירו (ועימ' רסי' שבי"ט) עכ"ל רמ"מ וגם הגימ' ס"ב דיע'

כתבו שהורה מרהרי' להניח דלון כאן וצירה שאל' ירצה בעשילו ועושו ל' והצא מני' **ליכא** ומשום מוקלי' מני' ליכא עכ"ל ואפשר דהאוסרינן ל' דהוי מוקלי' משום שלא היה דעתו עליו כמיש' ססי תקצ"ז וצמולק' דחוק לתחום אפילו ר"ש מודה כמיש' ס"י ח"ה ס"ג ופיין מ"ש ססי תקצ"ז ועיטין רפ"ח כתב הרא"ש דאם מקפיד על איגרת לאור יע' לנחיתו אסור לעטלו עימ' ס"י ש"ח:

יג. ביאור הגר"א | שם

ואפי' כ"ל חוספתא כת' בשביל ישראל או בשביל להסתכל צהן והציאו הרא"ש:

יד. שולחן ערוך או"ח | סימן תקט"ו

ט. ישראל ששיגר דורון לחבירו ע"י אינו יהודי מערב יו"ט, ונתעכב האינו יהודי והביאם ביום טוב מחוץ לתחום, **מותר אפילו למי שהובא בשבילו לאכלם,** אבל אסור לכל ישראל לטלטל חוץ לרובע אמות, או חוץ לעיר המוקפת חומה, או חוץ למבצר שידוע שהוקף חומה לדירה...

יז. מגן אברהם | שם ס"ק כ"א

מותר אפי' וכו' - שכי' אין העכרים מציא משל' כדי שגזר' שאל' יאמר הצא' לו (צ"י רש"י) וכל דצוה לכ"ע מותר דלא אסור משום שלא יהנה ממלאכת יע' כיון דלזעי' נהנה מהמלאכה עלמ' כן יל':

יז. כללית שבת | דיני אמירה לעכו"ם

ה. אבל מותר לומר לעובד כוכבים שלא בדרך ציווי מה שחסר לו, כגון שיאמר לפניו הגר דולק עמום, אף שיביין למחות הגר בכלי, או **איני יכול לקרוא האיגרת החתום, אף שיביין מתוך דבריו לשבור החותם ולפתתן.** [ואילה"ק הרי אפילו עשה כן עובד כוכבים בעצמו לצורך ישראל, אסור להנות ממנו וכעובד כוכבים שהדליק גר לצורך ישראל, דאסור לכל להנות ממנו (כסי' רע"ו א' ושכ"ה) ז"ל דהתם נהנה מגוף ההדלקה האסורה משא"כ הכא אינו נהנה מקריעת הנייר עצמו **דק מדבר שהסתובב ממנו, דהיינו קריאת הכתב,** וכ"כ במחשית הגר אינו רק מסיר מה שמעכב ציבת ההבהקה ואין הישראל נהנה מגוף המחשית, ודו"ק].

יז. שו"ת הרשב"א החדשות (כת"י) | סימן י"ח

ומה שאמרת, מעשה היה בישראל שבשל תבשילו מערב שבת כל צרכו וסלקו, ולמחר בשבת אמר לגוי להדליק את האש ולהחם לו **את התבשיל**, וכשנודע למעכרים אסרוהו לו. ואמרת שורת הדין מהו, מי אסרינן ליה כדאסרינן (שבת קכ"ג.) וכן וכבש שהדליק ועשה הגוי בשבילו וכן שמלא מים בשבילו, ואמרת שאסרת.

המעכרים שאסרוהו עליו יפה עשו. וכן יראה שאסור, מההיא דגר וכבש, דכל שנעשה בו או בשבילו מלאכה דאורייתא אסור, כגוי שמלא מים בשביל ישראל, שלא ישקה מהן ישראל אפילו בהמתו, לפי שהוציאו מן הבור שהוא רשות היחיד לשפת הבור שהוא רשות הרבים, ואף על פי שעשה הגוי מעצמו שלא מדעת ישראל, ושלא נעשה בגופן של מים שום מלאכת איסור. וכל שכן כשעשה הגוי מלאכה דאורייתא במצות הישראל כזה, **ואף על פי שלא נעשית מלאכת איסור בגופו של תבשיל זה,** כי נתבשל כבר מערב שבת.

ואפשר שיש לגזור ולאסור במה שנעשה על ידי גוי על דעת ישראל יותר ממה שעשה הישראל בעצמו, לפי שהתקלה יותר מצויה בו, דיותר מצוי שיאמר הישראל שידליק או שיבשל או שיביא או למה שיעשה הוא בעצמו, וכן נראה מפשטן של שמועות, וכן דן מורי בכיוצא בזה, ודברים של טעם הם.